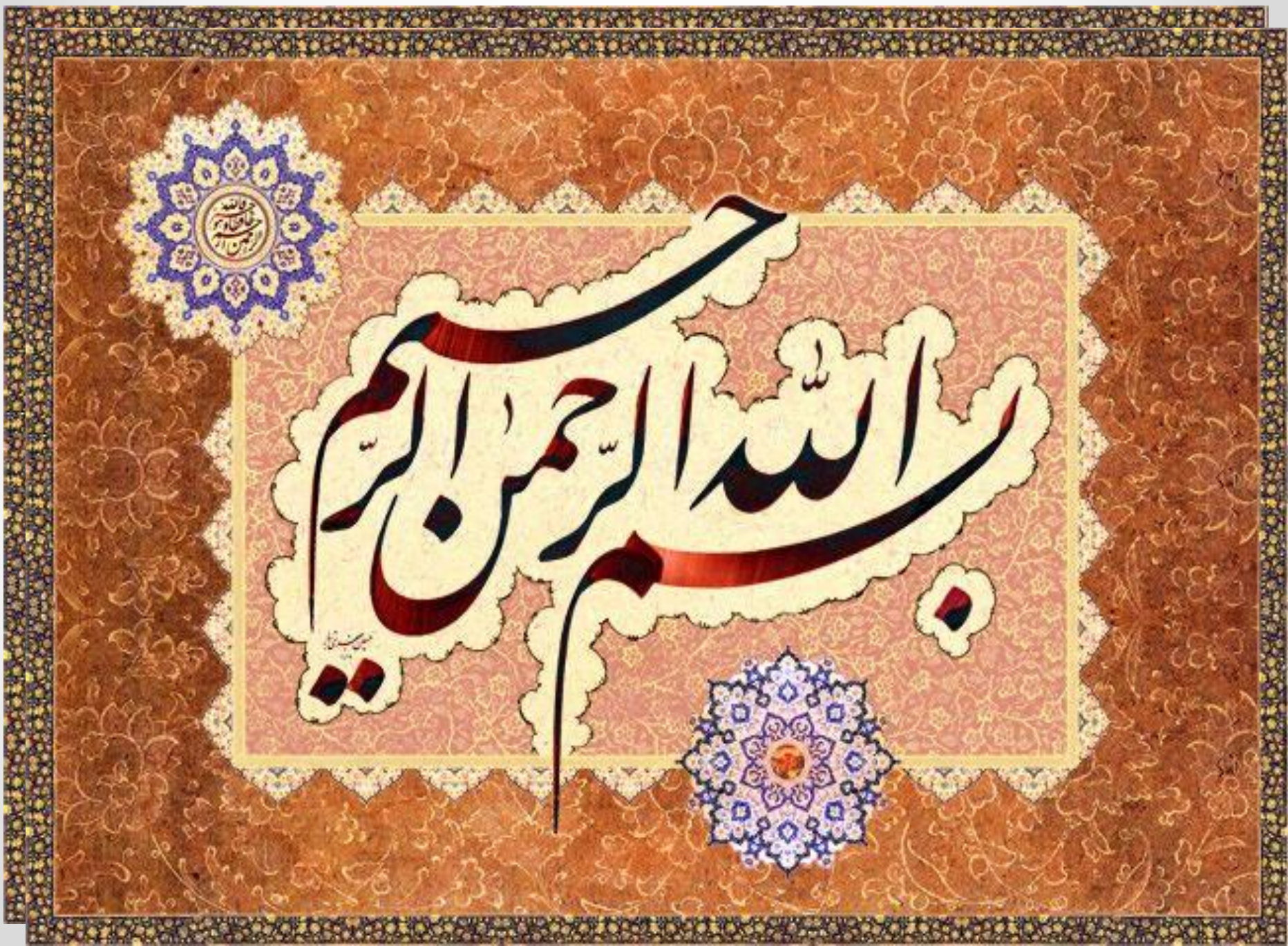

الله أكبر

تجارب اعتقادات مذهبی بیماران

مبتلا به عفونت HBV

یک مطالعه کیفی

علی ذبیحی (PhD)

لیلا ولی زاده (PhD)

وحید زمان زاده (PhD)

رضا نگارنده (PhD)

سیده رقیه جعفریان امیری (PhD)

دانشگاه علوم پزشکی بابل - دانشکده پزشکی

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل
بامتنیازآموزی
چاپ مقالات برگزیده در مجله دانشگاه
۲۰-۱۹ مهر ۱۳۹۶
2017Oct 11-12

شکایت‌های بیماران مبتلا به

محورهای همایش:

- اسلام و سلامت (جسمی، روانی، اجتماعی، معنوی)
- اسلام و سبک زندگی
- اسلام و محیط زیست
- اسلام و بهداشت
- آموزه های اسلام و سلامت (آسیب ها، چالش ها، فرصت ها)
- جایگاه تعلیم و تربیت از منظر دین در نظام آموزش عالی سلامت
- منشور حقوق بیمار در نظام سلامت و آموزه های دینی
- اسلام و خانواده سالم

آدرس دبیرخانه: بابل - دانشگاه علوم پزشکی، کتابخانه مرکزی
تلفن دبیرخانه: ۰۱۱-۳۲۱۹۶۲۱۳

مجله ارسال مقاله: ۱۳۹۶/۳/۱۵ ✓
اصل مقاله یک ماه پس از پذیرش ✓

نشانی الکترونیکی:
hamaysh@mubabol.ac.ir
Email: shafayepaydar@mubabol.ac.ir
Email: shafayepaydar@gmail.com

Problem Statement

❖ هیپاتیت ب یکی از عمده ترین مشکلات بهداشتی در جهان بخصوص در کشورهای در حال توسعه به شمار می رود.

❖ بر اساس گزارش سازمان بهداشت جهانی بیش از ۲ میلیارد نفر در دنیا با ویروس هیپاتیت ب مواجهه داشته و بیش از ۳۵۰ میلیون نفر یعنی حدود ۵ درصد مردم دنیا مبتلا به این عفونت هستند که از این میزان ۷۵٪ آسیایی می باشند.

❖ عفونت هیپاتیت ب دهمین علت مرگ در دنیا است، بطوریکه در حدود یک میلیون مرگ در هر سال به علت ابتلا به هیپاتیت مزمن، سیروز و سرطان کبد می باشد.

❖ بر اساس بررسی های به عمل آمده حدود ۲ میلیون نفر حامل ویروس هیپاتیت ب در ایران وجود دارند.

✓ هیپاتیت مزمن می تواند موجب محدودیت عملکرد جسمی،
ذهنی و نهایتاً کاهش کیفیت زندگی در بسیاری از بیماران
گردد.

✓ اکثر این بیماران از ارتباط این بیماری با **مصرف مواد مخدر**
سخت نگران بوده و سعی در **پنهان کردن** موضوع دارند.

❖ مطالعه ای نشان داد که بیماران هیپاتیته نگران **انتقال بیماری** به دوستان و نزدیکان، در ارتباطات روزانه خود هستند و از **برقراری ارتباط** با آنها می ترسند.

❖ این بیماران از لحاظ پیدا کردن **شغل**، توانایی کارکردن و مراقبت از خانواده هایشان دچار مشکل می شوند.

❖ از مشکلات مهم بیماران هیپاتیت در دنیای امروز مسائل مربوط به **انگ اجتماعی** و افشاء بیماری به خاطر برقراری ارتباطات عادی و تعاملات اجتماعی مناسب می باشد.

- بیماران بدلیل **برقراری ارتباط عادی** با دیگران بیماری را **کتمان** می کنند.
- در خصوص جزئیات دقیق مسائل اجتماعی بیماری هپاتیت ب پژوهشی انجام نشده است.
- بیشتر مبتلایان هپاتیت ب در دهه های سوم ،چهارم و پنجم زندگی هستند.

○ بیماری هپاتیت به دلیل مزمن بودن ماهیت آن، **محدودیت هایی** در زندگی بسیاری از بیماران ایجاد کرده و استفاده از **استراتژیهای مقابله ای** جهت ارتقاء کیفیت زندگی را ضروری می سازد.

○ **اعتقادات معنوی** در داشتن یک زندگی هدفمند و **مدیریت** بیماریهای مزمن مؤثر است.

➤ اخیراً اهمیت معنویت و رشد معنوی در انسان، توجه روانشناسان و پزشکان را به خود جلب کرده و نیازهای معنوی در زندگی مدرن و ماشینی جدید در برابر خواسته ها و نیازهای مادی قد علم کرده اند

➤ **باورهای معنوی** و داشتن یک زندگی هدفمند و معنی دار نقش مؤثری در بهبود بیماری های جسمی، کاهش دوره نقاهت و تحمل بیماریهای صعب العلاج دارد.

○ معنویت بعدی از ابعاد خیر و نیکی است و در میان افرادی که تمایلات مذهبی دارند با کاهش افسردگی همراه است.

○ دین و معنویت عواملی هستند که در برابر اتفاقات و حوادث ناخوشایند زندگی از افراد محافظت می کند و می تواند منجر به کاهش اختلال افسردگی گردد.

هدف پژوهش

درک و تبیین عمیق تجارب بیماران مبتلا به هیپاتیت B از جایگاه معنویت گرایی و ارزشهای مذهبی در زندگی.

سوالات راهنمای مصاحبه با بیماران

د تجربیات خود از بیماری هیپاتیت ب را بیان کنید. ✍️

عکس العمل تان بعد از اطلاع از تشخیص بیماری چگونه بود؟ ✍️

راهبردهای مقابله با بیماری را توضیح دهید. ✍️

سوالات کاوشی: منظورتان از...چیه؟ این مورد را بیشتر توضیح ✍️

دهید؟ یک مثال بزنید.

روش جمع آوری داده ها

❖ مصاحبه :

- ✓ عمیق و بدون ساختار
- ✓ سوالات باز و پیگیر
- ✓ ۳۰ تا ۱۰۵ دقیقه
- ✓ استفاده از ضبط صوت
- ✓ یادداشت در عرصه

نوع مطالعه: کیفی

پارادایم: طبیعت گرایی

عرصه مطالعه: مراکز بهداشتی درمانی شهرهای بابل و تبریز، مرکز مشاوره بیماریهای رفتاری بابل و مرکز تحقیقات بیماریهای کبد و گوارش بیمارستان هفده شهریور آمل

نمونه گیری:

انتخاب مشارکت کنندگان بر اساس معیارهای تعریف شده

✓ هدفمند و با حداکثر تنوع

✓ اشباع (۱۸ مورد مصاحبه با ۱۸ نفر مشارکت کننده)

روش شناسی پژوهش

نمونه یادداشت در عرصه

❖ حین مصاحبه، تلفن یکی از مشارکت کنندگان خانم زنگ خورد، وقتی که خواست گوشی موبایلش را از داخل کیف بردارد، بطور اتفاقی مشاهده کردم همراه با گوشی یک بسته پارچه ای دوخته شده سبز رنگ به اندازه مهر نماز از کیفش بیرون افتاد. از مشارکت کننده سؤال کردم که اون چی هست؟ ایشان در پاسخ گفتند، که این یک بسته دعا هست که در آن آیات قرآن و دعا نوشته شده و به توصیه مادرم همیشه به همراه دارم و از خدا می خواهم کمک کنه و بیماریم را شفا بده.

❖ کنار آمدن با بیماری با استعانت از آموزه های دینی(قرب الهی)

❖ مرکز تحقیقات بیماریهای کبد و گوارش بیمارستان.....

تجزیه و تحلیل داده ها

استراتژی ها و ابزار تحلیل

استفاده از سؤال از داده ها و انجام مقایسه مداوم و پارادایم کد گذاری

محل مصاحبه	راه انتقال	زمان تشخیص	وضعیت تأهل	سطح تحصیلات	شغل	جنس	سن (سال)	مشارکت کننده
محل کار	دندانپزشکی	۵ سال	متأهل	سیکل	کشاورز	مرد	۳۲	۱
منزل	تاتو کردن	۷ ماه	متأهل	سیکل	راننده	مرد	۲۴	۲
مرکز مشاوره	نا مشخص	۱ سال	متأهل	دیپلم	آزاد	مرد	۳۷	۳
مرکز مشاوره	مادر به فرزند	۵ سال	مجرد	کارشناسی ارشد	دانشجو	زن	۲۴	۴
محل کار	نا مشخص	۱۵ سال	متأهل	کارشناسی ارشد	آزاد	مرد	۴۲	۵
مرکز بهداشت	نا مشخص	۱۳ سال	متأهل	کارشناسی	کارمند	مرد	۴۹	۶
مرکز بهداشت	نا مشخص	۲ سال	متأهل	سیکل	کارگر	مرد	۵۰	۷
مرکز بهداشت	مادر به فرزند	۱۰ ماه	متأهل	سیکل	خانه دار	زن	۳۸	۸
مرکز مشاوره	نا مشخص	۶ ماه	متأهل	دیپلم	خیاط	زن	۲۳	۹
مرکز بهداشت	مادر به فرزند	۶ سال	متأهل	دیپلم	خانه دار	زن	۲۱	۱۰
مرکز بهداشت	مادر به فرزند	۱۱ سال	متأهل	فوق دیپلم	خانه دار	زن	۳۲	۱۱
مرکز بهداشت	دندانپزشکی	۱۴ ماه	متأهل	ابتدایی	کارگر	مرد	۴۵	۱۲
مرکز بهداشت	نا مشخص	۷ سال	مجرد	کارشناسی	کارگر	مرد	۲۶	۱۳
مرکز بهداشت	دندانپزشکی	۱۰ سال	متأهل	ابتدایی	خانه دار	زن	۳۴	۱۴
مرکز مشاوره	نا مشخص	۳ سال	متأهل	سیکل	خانه دار	زن	۳۷	۱۵
مرکز تحقیقات	نا مشخص	۱۴ سال	متأهل	لیسانس	کارمند	مرد	۴۷	۱۶
مرکز تحقیقات	مادر به فرزند	۶ سال	متأهل	دیپلم	خانه دار	زن	۲۸	۱۷
مرکز تحقیقات	نا مشخص	۵ سال	متأهل	دیپلم	کارمند	مرد	۳۵	۱۸

مدیریت و تحلیل داده‌ها

ابزار مدیریت داده‌ها =

نمونه ای از کدگذاری باز استخراج شده از متن مصاحبه

○ « این مسئله که برایم پیش اومده سبب شده بیشتر به خودم پیام، و به خاطر نزدیکی به خدا در رفتارم یأس و نومیدی را از خودم دور کردم، دیدگاهم بهتر شد، چون قبل از بیماری خیلی آدم منفی بودم، الان تو رفتارم مواظبت بیشتری می-کنم یا دقتم بیشتر شده و همین بیماری باعث شده احساس می-کنم به خدا بیشتر نزدیک تر شدم.» (P17)

○ « از وقتی که مریض شدم فهمیدم که مبتلا هستم همیشه توکل ام به خدا هست و خدا آدم رو خیلی دوست داره، و همیشه باید به یاد خدا باشم و هم در زمان بیماری و هم در زمان سلامتی، باید خدا را صدا بزنیم. و خدا میگه من بنده-ام را دوست می-دارم، همیشه سر نماز دعا می-کنم و شوهرم حتی برای شفای من نذر به سفره ابوالفضل کرده و ... » (P18)

طبقه اصلی	طبقه فرعی	کد باز
معنویت گرایی	بیماری تقدیر الهی	فکرکن که تقدیرت بوده- فکرکن خدا این بیماری رو به تو داده که به کار بد و انحراف کشیده نشی-شاید خداوند اینجوری قرار داد و خواست منو امتحان کنه
	قرب الهی	همیشه توکل ام به خدا هست- این بیماری عاملی شده که بیشتر به سوی خدا برم - احساس می کنم به خدا نزدیک شدم- الان بیشتر نماز می خوانم و معنویت ام بیشتر شد.
	بیداری وجدان	از نظر اخلاقی، وجدانی و دینی همکارانم باید بدونن که من چنین بیماری رو دارم-آدم به خودش میاد که یه وجدانی هم هست-اگه بیماریم را نگم و دیگران را آلوده کنم، این میشه حق الناس
	رشد و بالندگی	بعد از بیماری دیدگاهم بهتر شد- تو رفتارم مواظبت بیشتری می کنم یا دقتم بیشتر شده- بعد از بیماری رفتارم مثل افراد با تجربه شده.

ملاحظات اخلاقی

نکات اخلاقی مورد توجه در این پژوهش به شرح زیر بودند:

- ❖ کسب موافقت از کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی تبریز (طی نامه شماره ۵/۴/۲۹۴۹ مورخه ۹۳/۴/۵)
- ❖ بیان اهداف پژوهش برای مشارکت کنندگان و گرفتن رضایت نامه کتبی
- ❖ توضیح هدف استفاده از دستگاه ضبط صدا و استفاده از آن
- ❖ تعیین محل، زمان و مدت مصاحبه به دلخواه شرکت کنندگان
- ❖ رعایت استقلال و خود مختاری مشارکت کنندگان در بیان بخش هایی از تجربیات شان
- ❖ رعایت اصل رازداری و محرمانه ماندن اطلاعات
- ❖ دادن حق آزادی به شرکت کنندگان در انصراف از ادامه شرکت در تحقیق در هر مرحله از پژوهش
- ❖ رعایت حقوق مؤلفین در استفاده از متون و منابع چاپی و الکترونیکی

یافته های پژوهش

خلاصه یافته های پژوهش

○ یافته ها در یک طبقه اصلی (معنویت گرایی)، ۴ طبقه فرعی خلاصه شدند.

○ طبقات فرعی عبارتند از:

□ بیماری تقدیر الهی

□ قرب الهی

□ بیداری وجدان

□ رشد و بالندگی

یافته ها

معنویت گرایی

➤ بیماری تقدیر الهی:

○ بعضی از شرکت کنندگان بیماری را تقدیری دانسته که خداوند برای آنها رقم زده و باید به آنچه که خداوند مقدر نموده، تسلیم شد.

○ « ... به قول بابام که میگه فکرشو نکن و فکرکن که تقدیرت بوده، فکرکن خدا این بیماری رو به تو داده که به کار بد و انحراف کشیده نشی ». (P17)

○ « ... شاید خداوند اینجوری قرار داد و خواست منو امتحان کنه تا به کار بد کشیده نشم و بیماری رو به کس دیگه منتقل نکنم و از این طریق خیلی قوت قلب می گیرم ». (P10)

یافته ها

معنویت گرایی

➤ قرب الهی:

➤ نزدیکی و توجه بیشتر به خدا یکی از بارزترین

معنویت گرایی توسط برخی از شرکت کنندگان در مصاحبه ها بود.

❖ «از وقتی که فهمیدم مبتلا هستم، همیشه توکل ام به خدا هست و باید خدا

را صدا بزنیم، شوهرم حتی برای شفای من نذر سفره ابوالفضل کرده و

... « (P18)

❖ «این بیماری عاملی شده که بیشتر به سوی خدا برم و از زمانی که این

بیماری رو گرفتم احساس می کنم به خدا نزدیک شدم، الان بیشتر نماز

می خوانم و معنویت ام بیشتر شد» (P17)

یافته ها

معنویت گرایی

➤ بیداری وجدان:

➤ بعضی از مشارکت کنندگان با در نظر گرفتن اعتقادات مذهبی، رعایت اخلاقیات، وجدان، در نظر گرفتن حق الناس و لحاظ نمودن مخفی کردن بیماری به عنوان دروغ و گناه کبیره از کتمان بیماری احتراز می کردند.

○ « به نظرم بهترین تجربه من پس از ابتلا به این بیماری وجدان بود و آدم به خودش میاد که یه وجدانی هم هست. به خاطر یه موضوعی آدم باید تقاص پس بده». (P11)

« عرض کردم اطلاع رسانی ضعیفه و در کنار این، وجدان و رعایت اخلاق و ایمان شخص باید رعایت بشه و بیماریش را کتمان نکنه، اگر به بیمارستان یا دندانپزشک بره و بیمار هم را نگه و دیگران را آلوده کنم، این میشه حق الناس

یافته ها

معنویت گرایی

➤ رشد و بالندگی:

➤ مشارکت کنندگان در مصاحبه ها عنوان کردند، پس از ابتلا به بیماری، نوعی تحول، رشد و تکامل در رفتار و نگرش آنان در مورد خود و دیگران نسبت به قبل از بیماری ایجاد شد.

○ «پس از ابتلا به بیماری احساس می کنم خیلی چیزها رو رعایت می کنم و به قول خواهرم عقل یک فرد 45 ساله را گرفتی و رفتارت خیلی مثل افراد با تجربه نشان می ده، بیماری باعث شده، اعتقاداتم خیلی بیشتر بشه». (P10)

«بعد از بیماری دیدگاهم بهتر شد، چون قبل از بیماری خیلی آدم منفی بودم، ولی الان نه، هیچی بهتر از خوش اخلاقی نیست، تو رفتارم مواظبت بیشتری

میکنم و دقت بیشتری شده» (P17)

بحث و نتیجه گیری

بحث

□ هدف از این مطالعه، بیان تجارب مذهبی بیماران از ابتلا به بیماری هیپاتیت B بود.

□ یافته های مطالعه حاضر بیانگر بازگشت به باورها و اعتقادات معنوی و ارزشهای فراموش شده می باشد که در مشارکت کنندگان به صورت ارتباط بیشتر با خدا، فعالیت های معنوی، تحدیه شده است.

□ یکی از مفاهیم اصلی معنویت گرایی در این مطالعه، **تقدیر الهی** بود. بیماران اعتقاد راسخی به سرنوشت مقدر شده از سوی خداوند داشتند.

□ در مطالعه طالقانی و همکاران نیز مشابه نتایج مطالعه ما، زنان مبتلا به سرطان عقیده داشتند که بیماری آنان در دستان خداوند است (20).

□ همچنین در مطالعه ای دیگر بیماران بیماری خود را خواست خداوند دانسته و درد و رنج ناشی از آن را به عنوان هدیه و مشیت الهی در نظر گرفتند (21).

□ ذکر این نکته حائز اهمیت است که باورهایی مانند سرنوشت، تقدیر الهی و **مقدر نگری ممکن است** مانع ایجاد تغییر در شیوه زندگی و کاهش تمایلات بیمار در مشارکت در برنامه های

□ **قرب الهی** از مضامین مهم دیگر معنویت گرایی بیماران در مقابله با بیماری بود.

□ نتایج مطالعه حاضر نشان داد که بیماران با توکل به خدا، توسل به دعا و ائمه و انجام فعالیت های عبادی جهت تقرب بیشتر به درگاه خداوند استفاده می نمودند.

□ بر اساس نظر کوئینگ (2009) هنگام دعا و نیایش ترشح هورمونهای کورتیزول، اپی نفرین و نور اپی نفرین متوقف شده و سیستم دفاعی بدن فرد تقویت می شود که در نتیجه باعث متعادل و آرام شدن فرد می شود (23).

○ همچنین با توجه به مطالعات دیگر، در مراقبت از بیماران باید به

مقوله توکل به خدا، توسل به دعا و نیایش به عنوان یکی از استراتژی های مقابله ای مؤثر توجه شود.

بحث

□ در این مطالعه بیماران کتمان بیماری را به عنوان دروغ و یک گناه کبیره و پایمال نمودن حق الناس تلقی می کردند و موجب **آزردگی وجدان** آنها می شد.

□ در مطالعه حسن پور و همکاران نیز بیماران مبتلا به هپاتیت مزمن عنوان کردند که وجدان آنها اجازه نمی دهد که بیماری را پنهان کنند (25).

□ در مطالعه ای دیگر بیش از 60

اعتقاد نگران

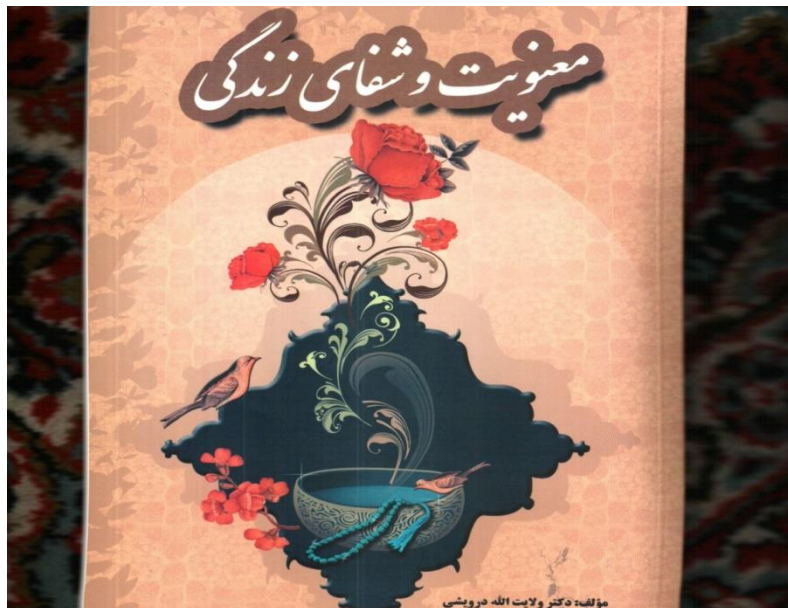

- براساس یافته های مطالعه حاضر تمایلات و گرایش به معنویات و تحول ایجاد شده در زندگی افراد پس از ابتلا به عفونت HBV منجر به پختگی، **رشد** و **بالندگی** و تکامل فردی آنان گردیده است.
- نتیجه بررسی ها و تحقیقات نشان داده است که مواجهه با رویدادها و شرایط سخت و تهدید کننده، خود می تواند فرصتی باشد تا افراد بیشتر به زندگی خود فکر کرده، به آن معنا بخشند و بیش از پیش توانایی و نقاط قوت خود را بازیافته و آن را به کار بندند و در این مسیر رشد یابند (26, 27).

نتیجه گیری

به طور کلی اعتقادات معنوی نیروی تحریک کننده بر زندگی، سلامتی، رفتار و ارتباطات افراد است. اعتقادات معنوی منجر به تعادل فیزیکی، روحی روانی در بیماران می شود. **گرچه در مسیر زندگی** عقاید و ارزشهای معنوی در وجود انسان ممکن است پنهان شده یا کمرنگ گردند، اما بروز یک حادثه مهم و تهدید کننده می تواند سبب زنده شدن مجدد این دسته از ارزشها و اعتقادات معنوی در انسان گردد.

نتیجه گیری

بر اساس نتایج مطالعه حاضر مواجهه با شرایط سخت نظیر ابتلا به بیماری هیپاتیت، خود فرصتی است تا افراد با بازگشت به تفکرات معنوی و ارزشهای دینی بار دیگر به زندگی خودشان معنی بخشند و بر شرایط دشوار زندگی و بیماری مسلط گردند. لذا انعکاس این گونه تجربیات بیماران نظیر توکل به خدا، توسل به دعا و نیایش و ائمه اطهار و استمداد از اعتقادات و آموزه های دینی توسط مسئولین نظام سلامت، پرسنل بهداشتی درمانی به همراه مساعدت و هدایتگری

از حسن توجه شما بسیار ممنونم